

สภาพปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาการบริหารงานวิชาการ ของโรงเรียนปอเนาะบริเวณคลองแสนแสบ กรุงเทพมหานคร*

STATE OF THE PROBLEMS AND SOLUTIONS IN THE ACADEMIC ADMINISTRATION OF PONDOK SCHOOLS ALONG THE KHLONG SAEN SAEP AREA, BANGKOK

สมศักดิ์ วงษ์สมัน*, อิบรอฮีม ณรงค์รักษาเขต

Somsak Wongsaman*, Ibrahim Narongraksakhet

คณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ปัตตานี ประเทศไทย

Faculty of Islamic Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus, Pattani, Thailand

*Corresponding author E-mail: musa_wongsaman@hotmail.com

*Tel: 091-880-9680

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนปอเนาะบริเวณคลองแสนแสบ กรุงเทพมหานคร และ 2) เพื่อเสนอแนวทางการแก้ปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนปอเนาะบริเวณคลองแสนแสบ กรุงเทพมหานคร งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักของโรงเรียนทั้งสี่แห่งโดยเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้บริหาร ครู ศิษย์เก่า และศิษย์ปัจจุบัน โรงเรียนละ 14 คน รวมทั้งสิ้น 56 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง พร้อมการสนทนากลุ่มโดยผู้มีความรู้ทางการศึกษาระดับปริญญาเอกด้านการบริหารการศึกษา หรือศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ จำนวน 5 คน และผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ในการบริหารไม่น้อยกว่า 2 ปี จำนวน 4 คน รวมทั้งสิ้น 9 คน อีกทั้งมีการนำเสนอผ่านเวทีสาธารณะโดยผู้บริหาร โรงเรียนละ 2 คน รวมทั้งสิ้น 8 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลของการศึกษาพบว่า 1) สภาพปัญหาส่วนใหญ่มีลักษณะคล้ายกัน เช่น ครูมีภาระงานอื่น ผู้เรียนมีพื้นฐานและเป้าหมายที่ต่างกัน เน้นทฤษฎีและบรรยายจากตำราเป็นหลัก การแนะแนวและนิเทศไม่เป็นระบบ เน้นการประเมินด้านความจำ หลักสูตร ความร่วมมือทางวิชาการ และการบริการวิชาการแก่ชุมชน และการประสานงานกับองค์กรภายนอกยังไม่ชัดเจนและไม่เป็นรูปธรรม 2) แนวทางในการแก้ปัญหาคือว่า โรงเรียนควรมีการบริหารจัดการในด้านต่าง ๆ บนฐานคิดดังนี้ 1) (CONNECTION/علاقة) ด้วยการเชื่อมโยงความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ 2) (CAREER/مهنة) ด้วยการพัฒนาทักษะวิชาชีพแก่ผู้เรียน 3) (ETHICS/أخلاق) ด้วยการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมแก่ผู้เรียน และ 4) (LEADING PERFORMER/إمام) ด้วยการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำในพิธีกรรมทางศาสนา ในรูปแบบที่เรียกว่า C-CEL Model

คำสำคัญ: การบริหารงานวิชาการ, โรงเรียนปอเนาะ, โมเดล C-CEL

Abstract

This research aims to 1) study the problems of academic administration in the Pondok schools along the Khlong Saen Saep area, Bangkok. 2) To propose solutions to address the academic administration in the Pondok schools along the Khlong Saen Saep area, Bangkok. This study employed a qualitative research approach, utilizing data collected from documents

and in-depth interviews with key informants from four selected schools, selected through purposive sampling. The informants consisted of school administrators, teachers, alumni, and current students, totaling 14 individuals per school and 56 participants in total. Semi-structured interview protocols were used. In addition, a focus group discussion was conducted with five experts holding doctoral degrees in educational administration or academic ranks of professor, associate professor, or assistant professor, together with four school administrators who had no less than two years of administrative experience, making a total of nine participants. Furthermore, public forum presentations were carried out by school administrators, two from each school, totaling eight participants. Data were analyzed using content analysis. The findings revealed that: 1. most of the problems shared similar characteristics, such as teachers being burdened with additional duties, learners possessing diverse backgrounds and goals, instructional practices emphasizing theory and lecture-based approaches relying primarily on textbooks, and guidance and supervision systems that were not well-structured. Assessment practices focused mainly on memorization, while the curriculum, academic collaboration, community academic services, and coordination with external organizations remained unclear and lacked concrete implementation. 2. The solutions emphasized that schools should manage various dimensions based on the following conceptual foundations: 1) Connection (علاقة) through strengthening linkages and collaboration with relevant sectors; 2) Career (مهنة) through the development of learners' professional skills; 3) Ethics (أخلاق) through fostering moral and ethical values among learners; and 4) Leading Performer (إمام) through cultivating leadership skills in religious rituals. These components collectively form what is referred to as the C-CEL Model.

Keywords: Academic Administration, Pondok Schools, C-CEL Model

บทนำ

ในปี พ.ศ. 2329 ได้เกิดสงครามระหว่างสยามกับปัตตานี ทำให้ชาวมลายูจากภาคใต้อพยพเข้าสู่ภาคกลาง โดยส่วนใหญ่ถูกส่งมาตั้งถิ่นฐานในเมืองหลวงบริเวณคลองแสนแสบ มีผลทำให้บริเวณนี้เป็นพื้นที่ที่สะท้อนอัตลักษณ์วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวมลายูมุสลิมจากปัตตานีที่นำมาปรับใช้กับถิ่นที่อยู่ใหม่ แต่สิ่งที่ยังคงรักษาไว้ได้อย่างมั่นคงคือศาสนา วิธีการถ่ายทอดและการแสวงหาความรู้ โดยระยะแรก ผู้รู้ทำการสอนศาสนาที่บ้านของตน ผู้เรียนที่อยู่ไกลมักสร้างที่พักอาศัยรอบบ้านผู้สอน ซึ่งเรียกว่า “ปอเนาะ” ต่อมาเมื่อความเป็นอยู่ดีขึ้น จึงพัฒนาเป็นโรงเรียนปอเนาะที่มีระบบมากขึ้น การเรียนการสอนมีความเข้มข้นโดยยังคงใช้ตำราอาหรับและมลายู พร้อมทั้งปรับรูปแบบให้เหมาะสมกับบริบทสังคมเมืองหลวงที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ปอเนาะเป็นสถาบันการศึกษาอิสลามที่เก่าแก่ที่สุดในอุษาคเนย์ ทำหน้าที่เป็นแหล่งถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสนาเพื่อพัฒนาความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติศาสนกิจ ทั้งในมิติส่วนบุคคลและสังคม (อุทัย หิรัญโต, 2521) ซึ่ง Franz Rosenthal ได้กล่าวไว้ในหนังสือของเขาว่า อารยธรรมอิสลามนั้นคือ “ชัยชนะของความรู้” ดังนั้นนักวิชาการศาสนาจึงมีบทบาทสำคัญในทางวิชาการ อีกทั้งเป็นพลังทางศีลธรรมของสังคมอีกด้วย ถึงแม้ด้านการปกครองในอุษาคเนย์จะเสื่อมโทรมลง แต่พลังของนักวิชาการทางด้านศีลธรรมยังทรงอิทธิพลอยู่มาก (อันวาร์ อิบราฮิม, 2545)

ในสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะในเขตเมืองหลวง โรงเรียนปอเนาะต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมรอบด้าน ความเจริญและความหลากหลายของอาชีพที่ต้องอาศัยความรู้สายสามัญทำให้ปอเนาะ

จำเป็นต้องปรับตัวเพื่อรองรับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การปรับตัวเพื่อขนรับความเปลี่ยนแปลงต่อความท้าทายของโลกสมัยใหม่มีได้ 3 แนวทาง ได้แก่ การมองว่าเป็นความตึงเครียดที่ควรเลียนแบบในทุกมิติเพื่อให้ทันสมัย หรือปฏิเสธสิ่งที่มาจากโลกตะวันตกโดยต้องไม่นำเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของอิสลาม หรือเราจะเลือกตามอย่างสร้างสรรค์ นี่ต่างหากคือความท้าทายของมุสลิมในโลกสมัยใหม่ที่ต้องปรับตัวและเลือกตามอย่างสร้างสรรค์ ด้วยการรู้เท่าทันความสมัยใหม่ (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2555) อิสลามวางจุดมุ่งหมายในการใช้ชีวิตไว้ 3 ประการ คือ 1. การภักดีต่ออัลลอฮ์ ﷻ ด้วยความบริสุทธิ์ใจซึ่งจะเกิดขึ้นกับผู้มีความรู้และเข้าใจในความยิ่งใหญ่ของอัลลอฮ์ ﷻ 2. การเป็นตัวแทนของพระองค์ในโลกนี้ ด้วยการปฏิบัติตามคำสั่งของพระองค์ และปกป้องสังคมและความยุติธรรม ด้วยทักษะความรู้ที่พระองค์ทรงประทานให้ และ 3. การจรรโลงสังคมให้เกิดสันติภาพและความเจริญรุ่งเรือง กล่าวคือ อิสลามได้กำหนดกรอบกิจกรรมในโลกนี้และโลกหน้าไว้อย่างสมดุล ด้วยการเชื่อมโยงความรู้และการศรัทธาที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้ ดังนั้นอิสลามจึงไม่ขัดขวางพัฒนาการของศาสตร์ต่าง ๆ ตลอดจนการพัฒนาวัฒนธรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ซึ่งถือเป็นอิมบาตะฮ์ (การภักดี) ประเภทหนึ่ง และสิ่งดังกล่าวยังช่วยเสริมให้มนุษย์ตระหนักถึงความยิ่งใหญ่ของพระเป็นเจ้าได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น (มุฮัมหมัดซากี เจ๊ะหะและมัสลัน มาหะมะ, 2555)

ด้วยสภาพกรุงเทพมหานครที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติ โรงเรียนปอเนาะซึ่งมุ่งสอนวิชาการศาสนาอิสลามเพียงด้านเดียวจำเป็นต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบัน โรงเรียนปอเนาะที่ผู้วิจัยมุ่งศึกษามี 4 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนนิพิตาฮ์อูลูมุดดีนียะห์ เขตวัฒนา โรงเรียนริดวานุ่นอิสลาม เขตบางกะปิ โรงเรียนมะเซาะฮะตุตดิน 2 เขตสะพานสูง และโรงเรียนศาสนศึกษา เขตหนองจอก จากข้อมูลเบื้องต้นที่ได้รับจากการที่ผู้วิจัยได้รับเชิญให้ไปร่วมงานประจำปีของแต่ละโรงเรียน ทำให้ทราบว่า โรงเรียนเหล่านี้เปิดดำเนินการเรียนการสอนมานาน ซึ่งบางโรงเรียนเปิดสอนมากกว่าศตวรรษ แต่การเรียนการสอนยังคงไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร ด้วยกับโรงเรียนเหล่านี้เป็นโรงเรียนนอกระบบที่สอนเฉพาะวิชาการศาสนาอิสลาม ส่งผลให้การบริหารงานวิชาการมีข้อจำกัดทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ และความร่วมมือทางวิชาการ

ดังนั้น สภาพการดำเนินงานของโรงเรียนปอเนาะทั้งสี่แห่ง ซึ่งยังคงเผชิญข้อจำกัดด้านการบริหารงานวิชาการ บุคลากร งบประมาณ และการพัฒนาการเรียนการสอนท่ามกลางบริบทเมืองใหญ่ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จึงสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาสภาพปัญหาและใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดแนวทางการแก้ไขที่เหมาะสม เพื่อเสนอแนวทางพัฒนาที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัย อันจะเป็นประโยชน์ต่อการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามที่ยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนปอเนาะบริเวณคลองแสนแสบ กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อเสนอแนวทางการแก้ปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนปอเนาะบริเวณคลองแสนแสบ กรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ข้อมูลหลักได้มาจากการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลักโดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง จากนั้นมีการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิและนำเสนอผ่านเวทีสาธารณะต่อผู้บริหารโรงเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยผู้วิจัยได้ร่างแบบสัมภาษณ์ แล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง เหมาะสม จากนั้นนำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน

เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมอีกครั้ง แล้วนำมาแก้ไข ปรับปรุงตามคำแนะนำ จากนั้นนำเครื่องมือที่ได้มาเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักในการสัมภาษณ์จากโรงเรียนทั้ง 4 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนมิฟตาฮุลอูลุมิดดีนียะห์ โรงเรียนรติวานันอิสลาม โรงเรียนมะเซาะฮะตุตดิน 2 และโรงเรียนศาสนศึกษา โดยเลือกแบบเจาะจงจากผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีคุณสมบัติดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ผู้บริหารโรงเรียน โรงเรียนละ 3 คน ประกอบด้วย ผู้รับใบอนุญาต ผู้บริหาร และครูหัวหน้าฝ่ายวิชาการ รวม 12 คน

2. ครูผู้สอนในแต่ละโรงเรียนที่ไม่ใช่ผู้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายวิชาการ โรงเรียนละ 3 คน ประกอบด้วยครูที่มีอายุระหว่าง 35 - 45 ปี 1 คน อายุระหว่าง 46 - 55 ปี 1 คน และอายุ 56 ปีขึ้นไป 1 คน รวม 12 คน

3. ศิษย์เก่าของแต่ละโรงเรียนที่ดำรงตำแหน่งกรรมการบริหารสมาคมหรือชมรมศิษย์เก่า จำนวนโรงเรียนละ 3 ท่าน ประกอบด้วย ประธานสมาคมหรือชมรม รองประธานสมาคมหรือชมรม และกรรมการฝ่ายวิชาการของสมาคมหรือชมรม รวม 12 คน

4. นักเรียนที่เป็นหรือเคยเป็นกรรมการสภานักเรียนของแต่ละโรงเรียน โรงเรียนละ 5 คน ซึ่งประกอบด้วย ประธานสภานักเรียน รองประธานสภานักเรียน กรรมการฝ่ายวิชาการของสภานักเรียน และกรรมการในตำแหน่งอื่นอีก 2 คน รวม 20 คน รวมจำนวนผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งสิ้น 56 คน

ส่วนผู้ทรงคุณวุฒิที่เข้าร่วมในการสนทนากลุ่มมีจำนวน 9 คน เลือกโดยวิธีแบบเจาะจงจากผู้ที่มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

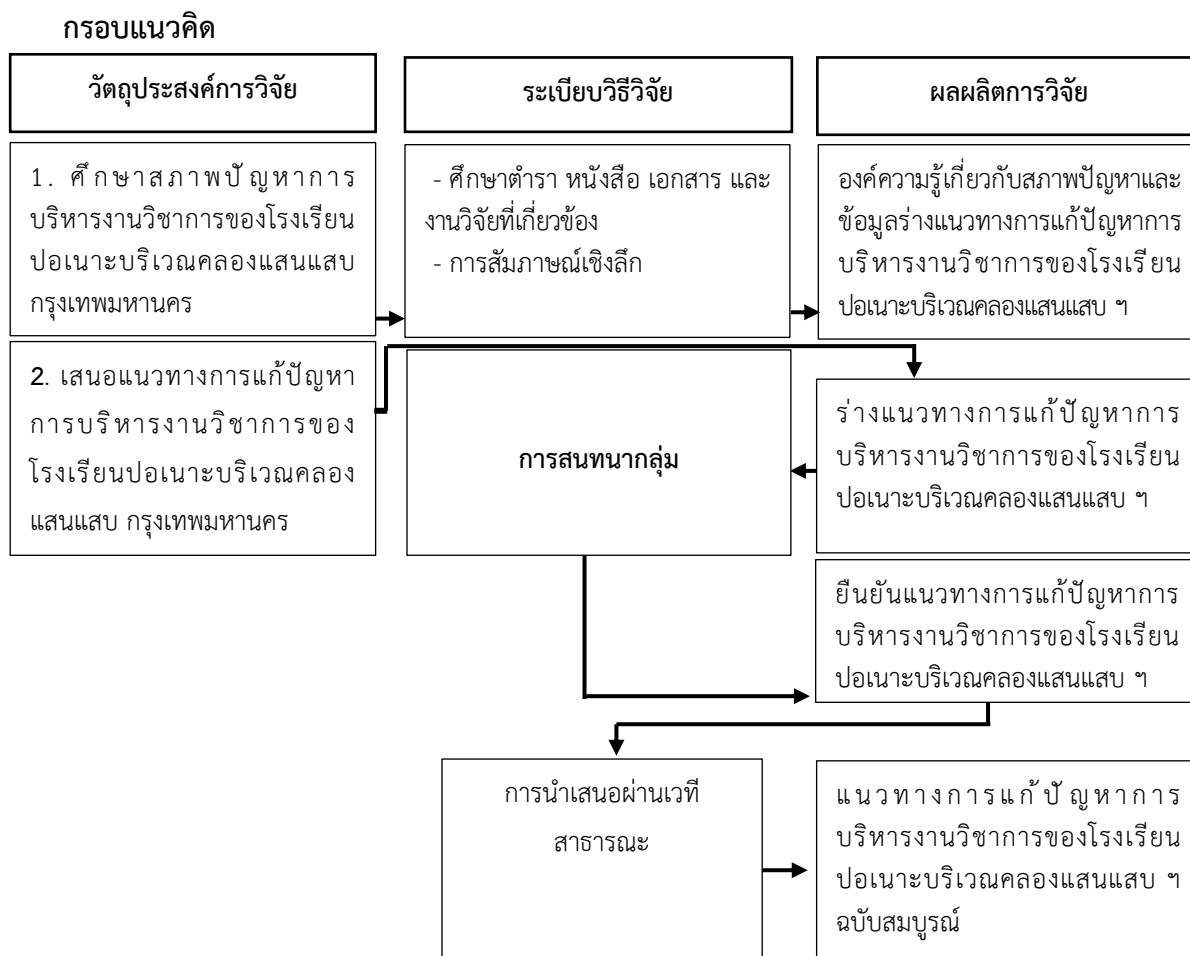
1. ผู้ที่มีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาเอกด้านการบริหารการศึกษา หรือศาสตราจารย์ หรือรองศาสตราจารย์ หรือผู้ช่วยศาสตราจารย์ จำนวน 5 คน

2. ผู้ดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการบริหารโรงเรียนไม่น้อยกว่า 2 ปี จำนวน 4 คน

สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิที่เข้าร่วมการนำเสนอในที่สาธารณะมีจำนวน 8 ท่าน โดยเลือกแบบเจาะจงจากผู้รับใบอนุญาตและผู้บริหารทั้ง 4 โรงเรียน โรงเรียนละ 2 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยเป็นผู้เก็บข้อมูล ถอดความ วิเคราะห์เนื้อหา วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของข้อมูล และตรวจสอบข้อมูลสามเส้า เพื่อนำไปกำหนดเป็นหัวข้อ และแยกข้อมูลเป็นของแต่ละโรงเรียน จากนั้นนำข้อมูลของทุกโรงเรียนมาวิเคราะห์อีกครั้ง แล้วนำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์ และจัดหมวดหมู่ เพื่อนำไปร่างแนวทางการแก้ปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนปอเนาะบริเวณคลองแสนแสบ กรุงเทพมหานคร จากนั้นนำร่างดังกล่าวเข้าสู่การสนทนากลุ่ม โดยข้อมูลที่ได้ ผู้วิจัยทำการถอดความ จัดระบบด้วยการแจกแจง ตีความ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ สังเคราะห์และจัดกลุ่มให้เป็นหมวดหมู่ เพื่อนำไปปรับปรุง แก้ไข และเพิ่มเติมในร่างแนวทางการแก้ปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนปอเนาะบริเวณคลองแสนแสบ กรุงเทพมหานคร จากนั้นนำแนวทางการแก้ปัญหาดังกล่าวเข้าสู่การนำเสนอในที่สาธารณะ โดยข้อมูลที่ได้ ผู้วิจัยทำการถอดความ จัดระบบด้วยการแจกแจง ตีความ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ สังเคราะห์และจัดกลุ่มให้เป็นหมวดหมู่ เพื่อนำไปปรับปรุง แก้ไข และเพิ่มเติมในแนวทางการแก้ปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนปอเนาะบริเวณคลองแสนแสบ กรุงเทพมหานคร จากนั้นนำร่างดังกล่าวเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และนำข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะมาแก้ไข ปรับปรุงจนได้ “แนวทางการแก้ปัญหาของโรงเรียนปอเนาะบริเวณคลองแสนแสบ กรุงเทพมหานคร” ฉบับสมบูรณ์

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด

วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่องสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนปอเนาะบริเวณคลองแสนแสบ กรุงเทพมหานคร ได้อาศัยแนวคิดทฤษฎีดังนี้ 1) ทฤษฎีการศึกษาอิสลาม ซึ่งประกอบด้วย 1.1) หลักศรัทธา (العقيدة) 1.2) หลักปฏิบัติ (التكاليف الشرعية) และ 1.3) หลักคุณธรรม (الإحسان) (Ibn' Abd Al-Wahhab, M., 2022) 2) แนวทางการบริหารและการจัดการศึกษาทางด้านวิชาการบางประการตามกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาของกฎกระทรวง พ.ศ. 2550 ซึ่งประกอบด้วย 2.1) การวางแผนงานด้านวิชาการ 2.2) การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา 2.3) การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา 2.4) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 2.5) การวัดผล ประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนความรู้ 2.6) การนิเทศการศึกษา 2.7) การแนะแนว 2.8) การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ 2.9) การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550) และ 3) เครื่องมือวิเคราะห์ปัจจัยเชิงบวก SOAR Analysis ซึ่งประกอบด้วย 3.1) Strengths (จุดแข็ง) 3.2) Opportunities (โอกาส) 3.3) Aspirations (แรงบันดาลใจ) 3.4) Results (ผลลัพธ์) (Stavros, J. M. & Hinrichs, G., 2021) การวิเคราะห์ดังกล่าวมีรายละเอียดดังนี้

1. ในการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา
2. ในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาโดยการถอดความเสียงที่ได้บันทึกไว้ จัดระบบด้วยการแจกแจง ศึกษา วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของข้อมูล และตรวจสอบข้อมูลสามเส้าด้วยการนำข้อมูลที่ได้จากผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคนมาเปรียบเทียบกับกัน เพื่อนำสิ่งที่ได้มาสังเคราะห์และจัดกลุ่มให้เป็นหมวดหมู่ จากนั้นนำข้อความ

ของผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคนมาจัดเรียงให้เข้ากลุ่ม เพื่อนำไปกำหนดเป็นหัวข้อหรือประเด็นโดยไม่ระบุตัวตนของผู้ให้ข้อมูล และแยกข้อมูลเป็นของแต่ละโรงเรียน หลังจากนั้นนำข้อมูลของทุกโรงเรียนมาจัดระบบอีกครั้งเช่นเดียวกับกระบวนการข้างต้น และนำข้อมูลของแต่ละโรงเรียนมาจัดเรียงให้เข้ากลุ่ม เพื่อนำไปร่างแนวทางการแก้ปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนปอเนาะบริเวณคลองแสนแสบ กรุงเทพมหานคร โดยไม่ระบุแหล่งที่มาของข้อมูล หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากเอกสาร งานวิจัย และการสัมภาษณ์ มาวิเคราะห์ สังเคราะห์เป็นร่างแนวทางการแก้ปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนปอเนาะบริเวณคลองแสนแสบ กรุงเทพมหานคร

3. ในการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาโดยการนำเนื้อหาที่ได้บันทึกเสียงไว้มาทำการถอดความ จัดระบบ ตีความและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของข้อมูล เพื่อนำสิ่งที่ได้มาสังเคราะห์และจัดกลุ่มให้เป็นหมวดหมู่ จากนั้นนำข้อมูลของผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละท่านมาจัดเรียงให้เข้ากลุ่ม เพื่อนำไปปรับปรุง แก้ไข และเพิ่มเติมในร่างแนวทางการแก้ปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนปอเนาะบริเวณคลองแสนแสบ กรุงเทพมหานคร โดยไม่ระบุตัวตนของผู้ให้ข้อมูล

4. ในการนำเสนอเวทีสาธารณะ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาโดยการนำเนื้อหาที่ได้บันทึกเสียงไว้มาทำการถอดความ จัดระบบ ตีความและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของข้อมูล เพื่อนำสิ่งที่ได้มาสังเคราะห์และจัดกลุ่มให้เป็นหมวดหมู่ และนำข้อมูลของผู้บริหารแต่ละคนมาจัดเรียงให้เข้ากลุ่ม เพื่อนำไปปรับปรุง แก้ไข เพิ่มเติมในร่างแนวทางการแก้ปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนปอเนาะบริเวณคลองแสนแสบ กรุงเทพมหานคร โดยไม่ระบุตัวตนของผู้ให้ข้อมูล

ผลการวิจัย

การบริหารงานวิชาการเป็นองค์ประกอบสำคัญของการจัดการศึกษาในโรงเรียน และโรงเรียนปอเนาะยังคงประสบข้อจำกัดที่กระทบต่อการพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของสภาพเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบัน ดังนั้น การศึกษาวิจัย เรื่อง สภาพปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนปอเนาะบริเวณคลองแสนแสบ กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ดังนี้

1. ศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนปอเนาะบริเวณคลองแสนแสบ กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักของโรงเรียนทั้ง 4 แห่ง ประกอบด้วย ผู้บริหาร โรงเรียนละ 3 คน และครูผู้สอนโรงเรียนละ 3 คน รวมจำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 24 โดยใช้กรอบการบริหารและการจัดการศึกษาในด้านวิชาการ 9 ประเด็น ได้แก่ 1) การวางแผนงานวิชาการ 2) การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา 3) การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา 4) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 5) การวัดผล ประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน 6) การนิเทศการศึกษา 7) การแนะแนว 8) การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ และ 9) การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น เมื่อได้ข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยได้นำไปวิเคราะห์เพื่อจำแนกสภาพปัญหาการบริหารงานวิชาการของแต่ละโรงเรียน จากนั้นจึงสังเคราะห์เพื่อเสนอภาพรวมของปัญหาผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนทั้งสี่แห่งได้ทุ่มเทความพยายามเพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ในวิชาการศึกษาอย่างละเอียดเข้มข้น และในภาพรวมแต่ละโรงเรียนดำเนินการบริหารจัดการได้เป็นอย่างดี ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการพึ่งพาตนเอง โดยได้รับการสนับสนุนด้านการเงินจากสังคม อย่างไรก็ตาม การบริหารงานวิชาการยังมีอุปสรรคหรือข้อจำกัดอยู่บ้าง ซึ่งส่วนใหญ่มีลักษณะใกล้เคียงกันในหลายด้าน โดยสามารถจำแนกเป็นประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

ประการแรก ด้านครูผู้สอนและผู้เรียน พบว่า ค่าตอบแทนครูผู้สอนไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ แต่ครูต่างยังคงยืนหยัดในภารกิจนี้ จึงทำให้ครูต้องมีอาชีพหรือภารกิจอื่นนอกเหนือจากการสอน ทำให้การจัดตารางสอนต้องคำนึงถึงความจำเป็นและภารกิจที่ครูแต่ละคนมี อีกทั้งครูต้องสอนในบางรายวิชาที่ไม่ตรงตามความเชี่ยวชาญ

เพราะครูที่มีความเชี่ยวชาญในแต่ละวิชานั้นมีไม่เพียงพอ ในขณะที่ผู้เรียนใหม่บางส่วนไม่มีความรู้พื้นฐานที่เพียงพอในการต่อยอดในระดับเอเยะอดาติย์ (มัธยมศึกษา) อีกทั้งเป้าหมายในการศึกษาของผู้เรียนที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน

ประการที่สอง ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน พบว่า วิธีการสอนส่วนใหญ่ยังเน้นการบรรยาย การแปลความหมายตามตัวอักษร และการเน้นทฤษฎีเป็นหลัก ครูบางส่วนยังขาดทักษะในการนำเสนอเนื้อหาให้เหมาะสมกับผู้เรียนที่มีความหลากหลาย

ประการที่สาม ด้านสื่อการสอน พบว่า สื่อการเรียนรู้ยังจำกัดอยู่กับตำราเรียนเป็นหลัก โดยเฉพาะตำราศาสนา ขาดการพัฒนาสื่อที่หลากหลายและสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนในสังคมปัจจุบัน

ประการที่สี่ ด้านการแนะแนว การวัด ประเมินผล และการนิเทศ พบว่า การแนะแนวยังไม่ระบบและไม่ครอบคลุมความต้องการที่แตกต่างของผู้เรียน การวัดและประเมินผลเน้นการท่องจำเป็นสำคัญ ขาดความหลากหลายของวิธีการประเมิน ส่วนการนิเทศยังไม่เป็นระบบ เนื่องจากวัฒนธรรมองค์กรที่ให้ความเกรงใจกันเป็นหลัก

ประการที่ห้า ด้านหลักสูตรและความร่วมมือทางวิชาการ พบว่า หลักสูตรเน้นการเทียบโอนความรู้ทางศาสนากับสถานศึกษาต่างประเทศเป็นหลัก ขาดการเชื่อมโยงระหว่างวิชาการศาสนากับวิชาการสายสามัญภายในประเทศ การส่งเสริมชุมชนให้เข้มแข็งทางวิชาการส่วนใหญ่มาจากบทบาทของครู ขณะที่นักเรียนยังมีบทบาทจำกัด และมีการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่นพอสมควร แต่การประสานกับองค์กรอื่นยังไม่เป็นรูปธรรมมากนัก

โดยภาพรวม แม้โรงเรียนปอเนาะทั้งสี่แห่งจะสามารถบริหารจัดการตนเองได้ค่อนข้างดีภายใต้การพึ่งพาตนเองและการสนับสนุนจากชุมชน แต่ยังคงมีข้อจำกัดด้านโครงสร้างการบริหารงานวิชาการให้สอดคล้องกับบริบทเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

2. เสนอแนวทางการแก้ปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนปอเนาะบริเวณคลองแสนแสบ กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักของโรงเรียนทั้ง 4 แห่ง ประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียนละ 3 คน ครูผู้สอนโรงเรียนละ 3 คน ศิษย์เก่าโรงเรียนละ 3 คน และศิษย์ปัจจุบันโรงเรียนละ 5 คน รวมจำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 56 คน โดยใช้ทฤษฎีการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงบวก SOAR Analysis ซึ่งประกอบด้วย Strengths (จุดแข็ง) Opportunities (โอกาส) Aspirations (แรงบันดาลใจ) Results (ผลลัพธ์) ร่วมกับทฤษฎีการศึกษาอิสลาม ได้แก่ หลักศรัทธา (العقيدة) หลักปฏิบัติ (التكاليف الشرعية) และหลักคุณธรรม (الإحسان) ผลการศึกษาพบว่า จุดเด่นของโรงเรียนปอเนาะคือการถ่ายทอดความรู้ทางศาสนาอย่างละเอียดเข้มข้นให้กับผู้เรียนทุกคน แต่ในปัจจุบันจุดเด่นดังกล่าวอาจสร้างอุปสรรคในการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะความรู้ในวิชาการสายสามัญซึ่งมีความสำคัญในการใช้เพื่อดำเนินชีวิตในโลกนี้ ส่วนหนึ่งจากข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์พบว่า ความต้องการและเป้าหมายของผู้เรียนมีความแตกต่างกัน ผู้เรียนส่วนหนึ่งมีความตั้งใจที่จะศึกษาเพื่อต้องการเป็นนักวิชาการหรือเพื่อการศึกษาต่อในอนาคต ผู้เรียนกลุ่มนี้มุ่งเน้นวิชาการศาสนาในทุกรายวิชาที่เกี่ยวข้องอย่างละเอียด ผู้เรียนอีกส่วนหนึ่งต้องการเรียนรู้วิชาการศาสนาเพื่อนำไปปฏิบัติและเป็นผู้นำทางศาสนาหรือสอนผู้คนในชุมชน ความต้องการของผู้เรียนกลุ่มนี้จึงมุ่งไปที่รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการนำไปใช้จริงในชุมชนซึ่งเป็นความรู้ในระดับที่สามารถเป็นผู้นำในเรื่องพิธีกรรมและถ่ายทอดแก่เยาวชนและผู้คนในชุมชนได้ และผู้เรียนอีกส่วนหนึ่งต้องการเพียงเพื่อขัดเกลาตนเอง ทำให้ตนเองดำรงตนให้อยู่ในกรอบของศาสนาเท่านั้น เมื่อเป้าหมายของผู้เรียนมีความแตกต่างกัน หลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้อาจควรปรับให้เข้ากับความต้องการของผู้เรียนแต่ละกลุ่ม โดยยังคงยึดมั่นในเป้าหมายหลักคือการให้การศึกษาในวิชาการศาสนาเพื่อให้ผู้เรียนเป็นบ่าวที่ดีของอัลลอฮ์ ^ﷻ ส่วนความรู้ในระดับที่สูงกว่านั้นควรเป็นไปตามความสามารถและความต้องการของผู้เรียนที่แตกต่างกันไป โดยเปิดโอกาสให้พวกเขาได้เลือกเรียนในศาสตร์สาขาอื่นที่สามารถนำไปพัฒนาชุมชนหรือเพื่อการประกอบอาชีพในอนาคตได้ โดยใช้จุดเด่นของโรงเรียนในด้านต่าง ๆ ในการสร้างโอกาสที่หลากหลายให้กับพวกเขา ดังนั้นการมีแนวทางแก้ปัญหาที่ชัดเจนสามารถช่วยให้การแก้ไขปัญหาที่มีความเป็นระบบ ในการนำไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดแนวปฏิบัติให้สอดคล้องกับ

หลักการ เพื่อให้ทราบทิศทางในการดำเนินการจัดการเรียนการสอนว่า ในเนื้อหาวิชาหนึ่ง ๆ ควรใช้วิธีการสอนแบบใด สื่อการสอนอะไร ประเมินลักษณะใด หรือต้องประสานความร่วมมือกับใครหรือองค์กรใด เป็นต้น

การที่ผู้เรียนจะเป็นผู้มีหลักยึดมั่นศรัทธา รู้ถึงบทบัญญัติของศาสนา และเป็นผู้มีคุณธรรมได้นั้นต้องได้รับความรู้จากการถ่ายทอดและอบรมขัดเกลาโดยผ่านกระบวนการศึกษา ซึ่งในอดีตโรงเรียนปอเนาะจัดการศึกษาที่ครอบคลุมสิ่งดังกล่าว ส่วนในเรื่องการดำเนินชีวิตในโลกนี้ทุกคนสามารถเข้าถึงข้อมูลความรู้ได้ไม่ยากจากการถ่ายทอดของบุคคลในครอบครัวหรือปราชญ์ชุมชน ทำให้โรงเรียนปอเนาะไม่ต้องรับผิดชอบในการถ่ายทอดสิ่งเหล่านี้ให้กับผู้เรียน แต่ปัจจุบัน สภาพเศรษฐกิจและสังคมมีความซับซ้อนมากขึ้น ศาสน์ต่าง ๆ ได้รับการพัฒนาความเจริญก้าวหน้าเกิดขึ้นในทุกมิติ อาชีพมีความหลากหลายและซับซ้อนซึ่งต้องอาศัยความรู้ที่เรียกว่าความรู้สายสามัญที่ต้องได้รับการถ่ายทอดอย่างเป็นขั้นตอนและเป็นระบบ ซึ่งโรงเรียนปอเนาะไม่มีความถนัดและความพร้อมในเรื่องดังกล่าว แต่ด้วยแรงบันดาลใจ (Aspiration) นับตั้งแต่เริ่มก่อตั้งโรงเรียนซึ่งเกิดจากความเชื่อที่ว่า ภารกิจเหล่านี้เป็นงานที่ประเสริฐ เป็นงานในหนทางของอัลลอฮ์ ^ﷻ ความเชื่อดังกล่าวช่วยให้โรงเรียนได้แรงสนับสนุนจากชุมชนซึ่งถือเป็นโอกาส (Opportunity) ในการสนับสนุนปัจจัยการบริหาร และจุดแข็ง S (Strength) หลักของโรงเรียนคือการสอนวิชาการศาสนาอย่างละเอียดเข้มข้น และในปัจจุบันมีสถานศึกษาสายสามัญหลายแห่งตั้งอยู่ไม่ไกลจากโรงเรียนที่ถือเป็นจุดเด่นด้านที่ตั้งของโรงเรียนและโอกาสของผู้เรียนในการเข้าถึง และผลลัพธ์ (Result) คือการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้รู้ในวิชาการเพื่อการดำรงชีวิตให้ประสบความสำเร็จทั้งในโลกนี้และโลกหน้า

แนวทางแก้ไขปัญหาเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนที่แตกต่างกันและยังคงรักษาอัตลักษณ์ความเป็นโรงเรียนปอเนาะในการส่งต่อความรู้ทางศาสนาที่ละเอียดเข้มข้น ในขณะเดียวกันผู้เรียนสามารถบรรลุเป้าหมายครบทุกด้าน โดยมีความรู้ศาสนาเป็นตัวนำ โรงเรียนต้องสร้างให้ผู้เรียนเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรมสามารถเป็นผู้นำในพิธีกรรมทางศาสนาได้ และมีทักษะความรู้ในด้านวิชาชีพ ด้วยการบริหารจัดการด้านวิชาการภายในโรงเรียนและเชื่อมโยงความร่วมมือกับองค์กรภายนอก ในการประสานแหล่งร่วมมือสนับสนุนต่าง ๆ ในการเพิ่มประสิทธิภาพของโรงเรียนปอเนาะในระดับสูงโดยไม่เป็นภาระด้านงบประมาณของโรงเรียนที่มีอยู่อย่างจำกัด โดยบริหารจัดการการศึกษาในด้านต่าง ๆ บนฐานคิดให้ผู้เรียนเป็นผู้มีทักษะความรู้ในการประกอบอาชีพ (CAREER/مهنة) เป็นผู้มีความจริยธรรม (ETHICS/أخلاق) และเป็นผู้นำเชิงพิธีกรรม (LEADING PERFORMER/إمام) โดยใช้การเชื่อมโยงความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ (CONNECTION/علاقة) ในรูปแบบที่ผู้วิจัยเรียกว่า C-CEL Model

ในด้านการสร้างผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม ตั้งอยู่บนหลักเหตุผลที่ว่า การบรรลุเป้าหมายของชีวิตทั้งในโลกนี้และโลกหน้าตามหลักการอิสลามนั้นคือ การที่มนุษย์นั้นมีพฤติกรรมที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณธรรม จริยธรรมตามหลักคำสอนของศาสนา การสอบสวนเพื่อตัดสินอนาคตของมนุษย์ในโลกหน้านั้นจะว่าด้วยเรื่องพฤติกรรมเหล่านี้ โรงเรียนปอเนาะเป็นแหล่งความรู้ในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม หลักการและหลักปฏิบัติต่าง ๆ ของศาสนาในเชิงลึกซึ่งถือเป็นจุดแข็งที่เอื้อต่อการขยายผลในการสร้างผู้เรียนให้มีความประพฤติที่ดีงาม โดยเน้นการปลูกฝัง การฝึกอบรมในการสร้างพฤติกรรมที่ดี ดังนั้นหลักสูตรจึงต้องจัดให้มีกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับสถานการณ์จริงของสังคมด้วยการฝึกฝนนักเรียนโดยใช้ชุมชน หรือหน่วยสังคมในชีวิตจริงเป็นที่ฝึกฝนและการประเมินผลหน่วยสังคมเหล่านี้ ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน มัสยิด สถานประกอบการ เป็นต้น

ในด้านการสร้างผู้นำเชิงพิธีกรรม ตั้งอยู่บนหลักเหตุผลที่ว่า สังคมให้ความสำคัญกับผู้นำในเชิงพิธีกรรม การที่จะเป็นผู้นำในพิธีกรรมทางศาสนาต้องมียุทธศาสตร์เชิงหลักการและวิถีปฏิบัติ สิ่งดังกล่าวถือเป็นจุดแข็งของโรงเรียนปอเนาะที่เน้นองค์ความรู้ทางศาสนาที่เข้มข้นและฝึกอบรมความเป็นผู้นำให้แก่เด็กเรียนอย่างเพียงพอ ดังนั้นหลักสูตรจึงต้องจัดให้มีกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับสถานการณ์จริงของสังคมโดยการประสานความร่วมมือกับครอบครัว ชุมชน และมัสยิด ให้เป็นที่ฝึกฝนและการประเมินผล

ในด้านการสร้างทักษะความรู้ในการประกอบอาชีพ ตั้งอยู่บนหลักเหตุผลที่ว่า ความสำเร็จที่ดีของมนุษย์ต้องได้รับทั้งทางโลกนี้และโลกหน้า การประกอบศาสนกิจ การดำรงอยู่ในคุณธรรม จริยธรรม อันดีงาม ถือเป็น

ภารกิจของมุสลิมทุกคนไม่ว่าเขาจะประกอบสัมมาอาชีพใดก็ตาม และภารกิจที่จะบรรลุซึ่งเป้าหมายดังกล่าวนี้ จำต้องอาศัยความรู้ในหลากหลายสาขา ไม่จำกัดแต่เฉพาะในเรื่องที่เรียกว่าวิชาทางศาสนาเท่านั้น แต่ทว่าวิชาการสายสามัญก็จัดอยู่ในข่ายที่ศาสนาจำแนกให้เป็นวิชาที่มีความสำคัญแก่การดำรงชีวิตที่ดีเช่นกัน โรงเรียนปอเนาะมีจุดแข็งในการสอนวิชาที่เรียกว่าวิชาศาสนาอย่างเข้มข้น ซึ่งเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อทางด้านศาสนาในชั้นสูงของผู้เรียนทั้งในและต่างประเทศ อีกทั้งโรงเรียนปอเนาะมีโอกาที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้ศึกษาต่อวิชาสายสามัญหรือทักษะวิชาชีพที่มีอยู่ในสถานศึกษาทั้งในภาครัฐและภาคเอกชนด้วยข้อได้เปรียบด้านสถานที่ตั้งและเวลาที่ยืดหยุ่น ดังนั้นโรงเรียนปอเนาะควรจัดหลักสูตรและการบริหารจัดการโดยคำนึงถึงความสนใจ ความถนัด รวมถึงความต้องการด้านอาชีพของผู้เรียน บนพื้นฐานจุดแข็ง (Strength) และโอกาส (Opportunity) ที่โรงเรียนมี เพื่อหยิบยื่นโอกาสให้ผู้เรียนมีทางเลือกที่จะยกระดับสถานะทางสังคมที่ตอบสนองความต้องการที่หลากหลายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยยังคงจุดแข็งของความเข้มข้นในวิชาการศาสนาให้คงอยู่ ส่วนการส่งเสริมการศึกษาวิชาสาขาอื่นเพื่อการประกอบอาชีพนั้น โรงเรียนใช้วิธีการประสานความร่วมมือกับแหล่งที่สามารถสร้างทักษะความรู้ในสาขาต่าง ๆ ได้ โดยโรงเรียนไม่จำเป็นต้องรับภาระในเรื่องดังกล่าว ด้วยการประสานความร่วมมือกับสถานศึกษา แหล่งฝึกอาชีพและสถานประกอบการ

อภิปรายผล

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่มุ่งศึกษาสภาพปัญหาและเสนอแนวทางการแก้ปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนปอเนาะบริเวณคลองแสนแสบ กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยนำผลการวิจัยที่ได้มาวิเคราะห์และตีความเพื่อให้เห็นความหมายเชิงลึกของประเด็นที่พบ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำเสนอการอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังต่อไปนี้

1. ศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนปอเนาะบริเวณคลองแสนแสบ กรุงเทพมหานคร ซึ่งเกี่ยวข้องกับความสำเร็จด้านเป้าหมายการจัดการศึกษาในยุคปัจจุบัน เป้าหมายหลักของการก่อตั้งโรงเรียนคือการสร้างผู้เรียนให้เป็นมุสลิมที่ดีทั้งโลกนี้และโลกหน้า แต่อย่างไรก็ตาม เป้าหมาย ความคาดหวัง และความต้องการของผู้เรียนมีความแตกต่างจากในอดีตด้วยบริบททางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้หลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้จำเป็นต้องปรับให้สอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัยโดยยังคงยึดมั่นในเป้าหมายหลักและอัตลักษณ์ความเป็นปอเนาะให้คงอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสัมมา รณิธย์ที่ว่า การศึกษาในสังคมไทยต้องปรับเปลี่ยนตามกระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสอดคล้องและเหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงในทุกมิติ (สัมมา รณิธย์, 2560) และแนวคิดของมุฮัมมัดอัสมิ อาบูบากาที่ว่า อิสลามคือวิถีชีวิตที่ครอบคลุมการศึกษาเพื่อชีวิตทั้งโลกนี้และโลกหน้าที่ประมวลไว้ทั้งการเรียนศาสนา สามัญและวิชาชีพซึ่งเป็นรูปแบบที่เรียกว่า “ไตรวิถี” (มุฮัมมัดอัสมิ อาบูบากา, 2553)

2. เสนอแนวทางการแก้ปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนปอเนาะบริเวณคลองแสนแสบ กรุงเทพมหานคร โดยแนวทางการจัดการศึกษาในรูปแบบ C-CEL Model ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Al-Hazimi, K. H. ที่มองว่า การศึกษาศาสนาคือกระบวนการอบรมและพัฒนามนุษย์ทุกด้านอย่างเป็นลำดับขั้น เพื่อสร้างองค์ความรู้ หลักการยึดมั่นทางศาสนา การปฏิบัติ จริยธรรม สุขภาวะ และอาชีพ อันนำไปสู่ความผาสุกทั้งในโลกนี้และโลกหน้า (Al Hazimi, K. H., 2000) และสอดคล้องกับแนวคิดของศิริยญา คนชื่อที่มีแนวคิดว่าการบริหารการศึกษาวิถีอิสลามต้องตั้งอยู่บนฐานหลักการอิสลามและวิถีชีวิตมุสลิม พร้อมบูรณาการคุณธรรมในทุกกระบวนการบริหาร ตั้งแต่โครงสร้างองค์กร การจัดบุคลากร การจัดการเรียนรู้ งานตัมบิยะฮ์ การจัดการหอพัก ไปจนถึงความร่วมมือกับชุมชนและผู้ปกครอง เพื่อสร้างเยาวชนที่มีคุณธรรมและความรู้ควบคู่กัน (ศิริยญา คนชื่อ, 2567) ตอบสนองต่อความต้องการของสังคม โดยไม่สูญเสียรากฐานทางศาสนา อีกทั้งยังสะท้อนว่า การบริหาร

การศึกษาวิถีอิสลามที่มีประสิทธิภาพต้องผสมผสานอัตลักษณ์ทางศาสนากับความพร้อมต่อโลกปัจจุบัน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมุสลิมที่มีคุณภาพทั้งด้านจิตวิญญาณ ความรู้ และทักษะชีวิต

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปการวิจัยเรื่องสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนปอเนาะบริเวณคลองแสนแสบ กรุงเทพมหานคร การศึกษาดังกล่าวได้อาศัยแนวคิดทฤษฎีการศึกษาอิสลาม หลักการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงบวก SOAR Analysis และแนวทางการบริหารและการจัดการศึกษาทางด้านวิชาการบางประการ และข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการนำเสนอผ่านเวทีสาธารณะ ผู้วิจัยนำเสนอสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังนี้ 1. ในด้านการศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนปอเนาะบริเวณคลองแสนแสบ กรุงเทพมหานคร พบว่า โรงเรียนปอเนาะทั้งสี่แห่งสามารถจัดการเรียนการสอนศาสนาได้อย่างเข้มข้นและบริหารงานโดยพึ่งพาตนเองร่วมกับชุมชนได้ดี อย่างไรก็ตาม การบริหารงานวิชาการยังคงพบปัญหาอยู่บ้าง เช่น ค่าตอบแทนครูไม่เพียงพอต่อค่าครองชีพ ครูสอนในบางวิชาที่ตนไม่เชี่ยวชาญ ผู้เรียนใหม่บางส่วนขาดพื้นฐาน อีกทั้งเป้าหมายของผู้เรียนแต่ละกลุ่มมีความแตกต่างกัน วิธีสอนยังเน้นการบรรยาย สื่อการสอนจำกัดอยู่ที่ตำรา การแนะแนวและประเมินผลไม่เป็นระบบ การนิเทศยังไม่เป็นรูปธรรม หลักสูตรมุ่งเทียบโอนกับกลุ่มประเทศอาหรับเป็นหลัก และความร่วมมือกับองค์กรภายนอกยังไม่ชัดเจน โดยรวมแล้ว ถือว่าโรงเรียนเหล่านี้มีการบริหารจัดการได้ดีภายใต้ทรัพยากรที่จำกัด แต่ยังคงต้องพัฒนาการบริหารงานวิชาการให้สอดคล้องกับสังคมร่วมสมัยที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง 2. ในด้านการเสนอแนวทางการแก้ปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนปอเนาะบริเวณคลองแสนแสบ กรุงเทพมหานคร พบว่าการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนปอเนาะบริเวณคลองแสนแสบ กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมแล้วดำเนินไปได้ด้วยดีภายใต้การสนับสนุนด้านการเงินจากชุมชนและสังคม อีกทั้งโรงเรียนมีจุดแข็งสำคัญด้านการจัดการเรียนการสอนศาสนาอย่างละเอียดเข้มข้น ซึ่งสามารถนำมาพัฒนาให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนได้ อย่างไรก็ตาม ความหลากหลายของเป้าหมายผู้เรียนและความท้าทายด้านทักษะวิชาการสายสามัญในสังคมปัจจุบัน ทำให้โรงเรียนจำเป็นต้องมีแนวทางการบริหารงานวิชาการที่ชัดเจนและเป็นระบบมากขึ้น การมีกรอบแนวทางที่ชัดเจนช่วยให้โรงเรียนสามารถกำหนดทิศทางการจัดการเรียนการสอนในแต่ละรายวิชาได้อย่างเหมาะสม ทั้งในด้านวิธีสอน การเลือกใช้สื่อ การประเมินผล และการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนและสังคมร่วมสมัย จากการวิเคราะห์บริบท จุดแข็ง และโอกาสของโรงเรียน แนวทางการพัฒนางานวิชาการควรตั้งอยู่บนฐานคิดที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต โดยยังคงรักษาอัตลักษณ์ความเป็นโรงเรียนปอเนาะไว้ โรงเรียนควรบริหารจัดการการศึกษาในด้านต่าง ๆ บนฐานคิดความเป็นผู้มีทักษะความรู้ในการประกอบอาชีพ (CAREER/مهنة) เป็นผู้มีจริยธรรม (ETHICS/أخلاق) และเป็นผู้นำเชิงพิธีกรรม (LEADING PERFORMER/إمام) โดยใช้การเชื่อมโยงความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ (CONNECTION/علاقة) ในรูปแบบที่ผู้วิจัยเรียกว่า C-CEL Model ข้อเสนอแนะ แนวทางในรูปแบบ C-CEL Model ที่นำเสนอในงานวิจัยนี้เป็นผลสังเคราะห์จากหลักการ แนวคิดทฤษฎี และข้อมูลภาคสนามที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนปอเนาะบริเวณคลองแสนแสบ กรุงเทพมหานคร โดยมีลักษณะเป็นกรอบแนวคิดกว้างที่สามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างยืดหยุ่นตามบริบทของสถานศึกษาอิสลาม แม้แต่ละโรงเรียนจะมีสภาพแวดล้อมและความต้องการที่แตกต่างกันก็ตาม ทั้งนี้ สถาบันการศึกษามุสลิมส่วนใหญ่ยึดถืออุดมคติทางศาสนาที่มีสาระสำคัญร่วมกัน จึงเอื้อต่อการนำแนวทางนี้ไปปรับใช้ในโรงเรียนปอเนาะ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม หรือโรงเรียนบูรณาการได้ในวงกว้าง ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป การศึกษารุ่นนี้เป็นข้อเสนอแนะเชิงแนวคิดและเชิงปฏิบัติที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ หากมีการวิจัยเชิงทดลองเพิ่มเติมเพื่อ

ตรวจสอบประสิทธิภาพของ C-CEL Model ในบริบทจริง จะช่วยให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ชัดเจนยิ่งขึ้น และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบการศึกษาของสถาบันอิสลามต่อไปในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). กฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550. ราชกิจจานุเบกษา, 124(24ก), 29-30.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2555). มุสลิมกับการท้าทายของโลกสมัยใหม่. ใน อิสลามกับความท้าทายในโลกสมัยใหม่ มุมมองจากนักวิชาการชายแดนใต้. นนทบุรี: หจก. ภาพพิมพ์.
- มุฮัมมัดซาคี เจ๊ะหะ และมัสลัน มาหะมะ. (2555). อิสลามกับสังคมของ “ความเป็นสมัยใหม่” ใน อิสลามกับความท้าทายในโลกสมัยใหม่ มุมมองจากนักวิชาการชายแดนใต้. นนทบุรี: หจก. ภาพพิมพ์.
- มุฮัมมาดอัสมี อาบูบาคา. (2553). ศึกษาไตรวิถีแห่งการเรียนรู้: การพัฒนาการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความเชื่อและวิถีชีวิตของชาวมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้. ใน ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริญา คนชื่อ. (2567). การศึกษาการบริหารการศึกษาวิถีอิสลามในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามควบคู่วิชาสามัญในกรุงเทพมหานคร: การวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยา. กรุงเทพมหานคร. วารสารบริหารการศึกษามศว, 21(40). 220-243.
- สัมมา ธนินธย์. (2560). หลักทฤษฎีและปฏิบัติการบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง.
- อันวาร์ อิบราฮิม. (2545). ปุณภพแห่งเอเชีย [The Asian renaissance] (หะสัน หมัดหมาน, ผู้แปล). กรุงเทพมหานคร: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- อุทัย หิรัญโต. (2521). มุสลิมในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์รุ่งเรืองรัตน์.
- Al Hazimi, K. H. (2000). Ausul al-Tarbiyah al-Islamiyah. Medina: Dar Alam Al-Kutub.
- Ibn'Abd Al-Wahhab, M. (2022). The three fundamental principles of Islam and their proofs. Riyadh: Jam'iyat al-Da'wah wa al-Irshad wa Taw'iyat al-Jaliyyat bi al-Rabwa. Retrieved November 3, 2025, from https://d1.islamhouse.com/data/en/ih_books/single3/en-three-fundamental-principles.pdf
- Stavros, J. M. & Hinrichs, G. (2021). Learning to SOAR: Creating strategy that inspires innovation and engagement. United States: SOAR Institute.